

Гранично допустиме екологічне навантаження на біогідроценози середньої ділянки р. Самара може бути визначена за показниками ділянки: корінний берег природного русла р. Коноплянка, при рівні загальної мінералізації 2,2–3,0 г/дм³. Отримані результати відповідають значенням узагальненої функції бажаності. Коефіцієнт Шеннона на станції — гирло р. Коноплянка, до впадіння в р. Дніпро становить — 0,091, що характеризується як дуже поганий стан, на станції р. Дніпро, 300 м. від впадіння р. Коноплянки — 0,47 — задовільний стан. Найкращі показники на ділянці виходу із Карнаухівської плавні — 0,63, що визначається як добрий стан.

Таким чином, скидання стічних вод хімічних підприємств у акваторію р. Дніпро значно впливає на біологічні показники та чисельність молоді риб прибережних угруповань. На ділянці надходження забруднених стоків чисельність та біомаса молоді риб тим більша, чим менші показники забруднення води [3]. Видовий склад забрудненої зони багатий завдяки видам стійким до забруднення. Але їх угруповання трофічно спрощені та нестабільні. На відрізьку Карнаухівські плавні — корінний берег р. Коноплянка ширина реалізованої екологічної ніші (включаючи гідрологічну, гідрохімічну, трофічну просторову та інші складові екологічної ніші) різко звужується до 24,3%, а потім падає до 8,7% після ділянки виходу із Карнаухівської плавні.

Література

1. Білик, С.В. Оцінка стану прируслових і заплавних озер Присамар'я // Екологічні дослідження у промислових регіонах України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [Текст] / С.В. Білик, Ю.П. Бобильов. — Д.: ДНУ, 2005.
2. Бобылев, Ю.П. Оценка состояния запасов леща и прогнозирование его уловов в Запорожском водохранилище // Экол. основы воспроизв. биол. ресурсов степного Приднепровья [Текст] / Ю.П. Бобылев, С.Н. Тарасенко. — Д.: ДГУ, 1986. — С. 15–29.
3. Булахов, В.Л. Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Круглороті (Cyclostomata). Риби (Pisces) // За загальн. ред. проф. О.Є. Пахомова [Текст] / В.Л. Булахов, Р.О. Новіцький, О.Є. Пахомов. — Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2008. — 304 с
4. Еременко, В.А. Химическая промышленность / В.А. Еременко. — К., 1992, — 56 с
5. Новіцький Р.О. Сучасний склад фауни риб Дніпровського (Запорізького) водосховища [Текст] / Р.О. Новіцький. — Т., 2005. — С. 321–323.

РОЗПОДІЛ НОЧІВЕЛЬ ВОРОНОВИХ РОДУ *CORVUS* НА ТЕРИТОРІЇ М. ПОЛТАВА

Попельнюх В.В., Дупак О.С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Вороні (*Corvidae*), а з них найбільшою мірою грак, ворона сіра та галка є одним із впливових і найважливіших елементів орнітокомплексів урбанізованих екосистем України в зимовий період. Ці види масові, утворюють великі скупчення і розміщують значні обсяги органіки між різними біотопами [2]. Разом з нею вони можуть переносити різних збудників захворювань, зокрема орнітозу (зоонозної інфекції), створюючи загрозу для

здоров'я людей [1].

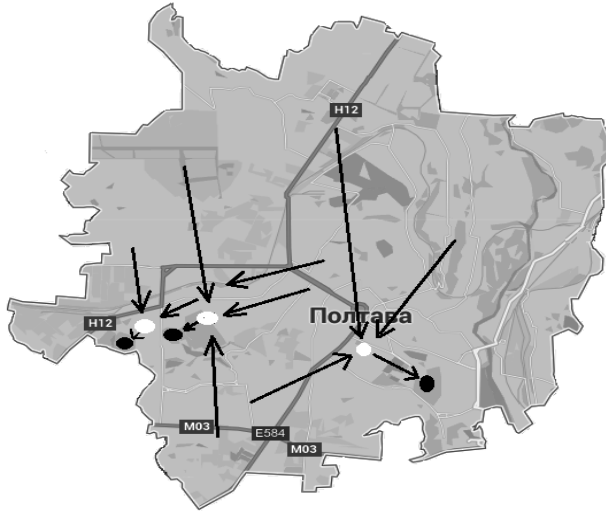
У межах лісостепової аграрно-трансформованої центральної України ці види взимку скупчуються переважно у населених пунктах та їх околицях. Фактично, за останні 40 років у межах центральних і північних областей не виявлено зимових скупчень, не пов'язаних із урболандшафтами. Воронові формують скупчення в жовтні-листопаді, і остаточно розпадаються лише в середині квітня, маючи значний вплив на господарську діяльність людини. Проблеми, пов'язані з існуванням багатотисячних скупчень зграйних воронових у межах населених пунктів, найгостріше виявляються в місцях їх збирання на ночівлі та шляхах добових переміщень [2].

Дослідження щодо вивчення розподілу ночівель воронових у м. Полтава проводились нами в осінньо-зимово-весняний період 2015-2016 рр. Для пошуку колективних ночівель та напрямів передночівельних переміщень зграй воронових нами був застосований модифікований метод «перехвату потоку», відповідно до якого реєстрували витягнуті в довжину (в напрямку перельоту) відносно щільні зграї птахів, що летіли разом певним маршрутом до місця вечірнього збору чи ночівлі [3]. В руслі потоку могли також рухатися окремі птахи, невеличкі або відокремлені щільні великі зграї. Виявивши в передсутінковий час доби значний потік воронових птахів, відмічали час польоту з точністю до хвилини та напрям руху. Згодом дані наносилися на карту (в нашому випадку — на план-схему міста Полтава). Після чого обиралося наступне, найзручніше для спостереження місце по ходу потоку, як правило за 1,5-2 км від попереднього. Ця послідовність дій повторювалася доти, доки не було виявлено місце вечірнього збору чи ночівлі [3, наші дані].

На території м. Полтава нами виявлено три основні ночівельні дислокації воронових (рис. 1): перша — знаходилася в межах лісового масиву «Гришків ліс»; друга — поблизу технічного університету імені Юрія Кондратюка; третя — на території Пушкарівського лісу (внаслідок об'єднання двох попередніх із інтервалом в один місяць).

Кожній ночівлі в дислокаціях передували місця збору. Так, для першої дислокації ними були території полтавської гімназії №30 по вул. Курчатова та прилеглих житлових будинків (за 500-700 м від безпосереднього місця ночівлі). Місця збору другої дислокації змінювалися: з початку листопада до середини грудня — територія ПНТУ імені Юрія Кондратюка та частково міський парк Перемоги зі сторони університету, пізніше ним стала обласна лікарня імені М.В. Скліфасовського. Місцем збору третьої дислокації були колишні сади радгоспу Шевченка, яке обмежене з північного заходу мікрорайоном Рябухи, а з північного сходу мікрорайоном Юрівка.

В ході проведення дослідження з'ясовано, що видовий склад в ночівельних дислокаціях різнився: в першій домінував грак та ворона сіра, у другій — галка та грак, у третій — всі три види. Дані про динаміку чисельності зимових скупчень будуть опубліковані пізніше.

Рис. 1. Напрями передночівельних переміщень, розміщення центральних ночівель та місць збору воронових на території м. Полтава

Умовні позначення:

- – центральне місце ночівлі;
- – місце збору

Література

1. Попельнюх В.В., Дупак В.С. Шляхи та ймовірність захворювання на орнітоз у Полтаві // Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. М.В.Гриньової. — Полтава: Астрія, 2015. — С.103-104.
2. Сучасний стан популяції воронових птахів (родина Corvidae) на території лісостепової України: автореф. дис. канд. біол. наук: 03.00.08 / Яніш Є.Ю.; НАН України, Ін-т зоології ім. І. І. Шмальгаузена. — К., 2011. — 23 с.
3. Яніш Є.Ю. Зимівля воронових птахів (Corvidae) на території Києва в сучасних умовах / Є.Ю. Яніш, С.О. Лопарьов // Вестник зоологии. — 2007. — Т. 41, № 2. — С. 143-152.

ПЕРША ЗНАХІДКА ЩЕДРИКА (*SERINUS SERINUS L.*) В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Попельнюх В.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

У XX столітті спостерігалось лише кілька випадків стійкого розширення ареалів птахів як у самій Європі, так і за її межі. Зокрема, з початку XX століття з Балкан майже всю Європу освоїла горлиця кільчаста